

2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/often-requested/state-standards/>

3. Мартинець А. М. Сучасний урок зарубіжної літератури. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. – 176 с.

4. Реан А. А. До проблеми соціальної адаптації особистості / А. А. Реан // Вісник СПбГУ. – 2008 – № 20. – С. 74–79.

Олійник І. М.,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна,
ditvora@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧИТЕЛІВ У РОБОТІ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

У статті запропоновано розглянути проблему формування професійної компетентності вчителів у зв'язку з формуванням обдарованої особистості.

Ключові слова: професійна компетентність учителя; наукова картина світу; життєствердний образ світу; модель освіти «Довкілля».

The article proposes to consider the problem of forming the professional competence of teachers in connection with the formation of a gifted personality.

Key words: professional competence of a teacher; scientific picture of the world; life-affirming image of the world; model of education «Environment».

Світ, у якому доводиться жити нашим дітям, змінюється вчетверо швидше, ніж наші школи, зазначає відомий американський педагог, доктор Віллард Багет.

Як має реагувати школа на ці зміни? З одного боку, вона повинна залишитися етапом освіченості й адаптації кожної людини, а з іншого – прогностично відповідати на виклики часу. Метою професійної діяльності педагога є створення умов для всебічного гармонійного розвитку особистості учня, його самореалізації, розкриття індивідуальності – його обдарованості.

Реалізації цих завдань ефективніше забезпечує не підтримувальний, а інноваційний тип навчання. Його теоретичним підґрунтям є особистісно орієнтована освіта, її сутнісні ознаки такі: формування цілісності свідомості учнів, наукової картини світу і особистісно значимої її складової – життєствердного образу світу, як вихідного пункту і результату всякої взаємодії особистості з дійсністю [3], проектування вчителем (а пізніше й учнями) індивідуальних досягнень учнів в усіх видах діяльності, виявлення обдарованості учня (його інтелектуального зростання, творчих здібностей, успішного засвоєння окремих предметів (академічної обдарованості), соціальної обдарованості та ін.

Умовою й результатом інноваційного типу навчання є сформованість творчої особистості, тобто такої, яка має бажання і здатності самостійно вчитися, шукати в різних джерелах інформацію і застосовувати нові знання, виробляти вміння діяти, прагнути творчості та саморозвитку.

Компетентність педагога в інноваційному типі навчання може бути визначена як здатність його здійснювати складні поліфункціональні культуро-доцільні види діяльності, в навчальному процесі ефективно розв'язуючи відповідні проблеми. Вона передбачає засвоєння учнем не окремих не пов'язаних один з одним елементів знань і вмінь, а оволодіння комплексною процедурою, в якій для кожного виділеного напрямку її набуття є відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер.

Для створення умов підтримки обдарованості учня вчитель повинен спиратися на: позитивне соціальне оточення (прийняття дитини такою, яка вона є, позитивні стосунки, взаєморозуміння,

толерантність, особиста та групова підтримка, допомога); врахування особистих та психофізіологічних особливостей учня; соціальну активність учня.

В процесі формування обдарованої особистості необхідно спрямовувати навчальний процес на: формування морально здорового способу мислення та інтеріоризації загальнолюдських цінностей, суспільних норм поведінки в довіллі; зберігання і зміцнення психологічного, духовного, соціального і фізичного здоров'я учнів; прищеплення любові до рідної мови і культури, поваги до національно-культурних, духовних, родинних цінностей.

У зв'язку з цим особливо важливо формувати власну позицію учня. Важливою умовою є можливість учнів на отримання освіти.

Узагальнюючи теоретичні положення та практичний досвід формування професійної компетентності вчителів можна зробити такі висновки: за сучасних умов реформування системи національної освіти набуває актуальності проблема професійної компетентності фахівців, зокрема учителів.

Педагоги усіх рівнів повинні мати професійну компетентність виконувати Державний стандарт – формувати особистість школяра [2].

Особистісно орієнтований підхід до конструювання Державних стандартів не ставить готового предметного змісту як результату освітньої галузі, а вимагає від учня оновленого змісту, тобто зміни його як суб'єкту навчання. У шкільній освіті така зміна має або зовнішнє джерело (передані у процесі навчання учневі цінності, знання, способи діяльності), або внутрішнє джерело – створені учнем власні освітні продукти. У першому випадку освітній процес забезпечує передачу та збереження культурно-історичної спадщини, у другому – розвиток особистісного потенціалу учня через його продуктивну діяльність. Освітній стандарт вимагає обидва компоненти: зовнішній і внутрішній, між якими існує взаємозв'язок.

Без урахування внутрішнього компоненту неможливо виявити обдарованість, формувати свій єдиний життєстверджувальний образ світу. Виведення за рамки Державного стандарту творчої діяльності учня, так само його внутрішнього світу з особистісними якостями, призводить до відчуження учнів від освіти, знеособлення і формалізації освітнього процесу, тому необхідно встановити вимоги до мінімального обсягу творчої освітньої діяльності школяра [4].

Особистий результат кожної дитини – найважливіший результат у формуванні життєстверджувального образу світу учня. Цей результат не приходить до образу світу зовні, а «виростає в ньому». Але особистісне зростання потрібно організувати. Учитель фізики має знати, що замість того, щоб відразу викладати учневі теорію Ньютона про природу кольору, учневі створювати такі умови навчання, коли учень вибудовує і розвиває власні уявлення про колір. Лише потім він зіставляє їх з теоріями відомих дослідників, причому не тільки Ньютона, але й альтернативними навчаннями про колір Гете, Ломоносова.

Завдяки впровадженню моделі освіти «Довкілля» можна навести такі приклади. Відкриттю «теорій», формуванню обдарованості сприяє як зміст цієї моделі, так і освітній процес, невід'ємною складовою якого є власні дослідження учнів у кабінетах довілля (5 – 6 класи), цілісного світогляду (7 – 11 класи), а особливо під час уроків довілля. Кожний з таких уроків закінчується так: Які у вас виникли запитання під час уроку у довіллі? Загальновідомий вислів психолога Р. Пенцига: «Навчившись запитувати, дитина у своєму житті робить такий же крок, як навчившись ходити». Через те, підручники для 1 – 2 класів моделі освіти «Довкілля» мають назву «Запитую довілля» (Програма «Довкілля» (1 – 4 кл.) схвалена МОН).

З досвіду впровадження моделі «Довкілля» можна навести приклад описаний в настільній книзі для педагогів і батьків, вислів відомого педагога, доктора філософських наук, начальника Кременчуцького департаменту освіти Г.Ф. Москалика. Після першого уроку, який проводиться на Покрову, першокласниця ЗОШ № 39 м. Полтави оголосила своє запитання: «Чому бувають квіти червоні, жовті та сині?» Вчителька порадила покласти своє запитання в «скриньку невідкритих таємниць». «Відповідь на своє запитання ти зрозумієш у 8 класі (коли буде вивчатися розклад білого світла на кольори – відкриття Ньютона)».

Дитина не захотіла стільки років чекати відповідь на своє запитання. Вчителька їй запропонувала самій відповісти, і дитина намалювала малюнок, «щоб всі знали, що на червону квітку світить червоне сонце, на синю – синє, на жовту – жовте» [1, 50].

Керівник розробників моделі «Довкілля» не повірила, що шестирічна дитина може в своїй геніальності зрівнятися з Ньютоном, пішла в школу, познайомилася з дівчинкою: «Як ти додумалася, що на червону квітку світить червоне сонце? Воно ж на малюнку в тебе жовте?». Учениця не задумуючись відповіла: «Бо вночі, як немає сонечка, квіти чорні або сірі».

В лекціях для всіх педагогів ми посилаємось на настільну книгу [1] і наголошуємо на необхідності використовувати досягнення освітньої моделі «Довкілля» у формуванні інтелектуально обдарованої дитини, її досягнення найвищих для неї рівнів інтелекту IG, EG, LG? Де EG – емоційний інтелект, EG – інтелект любов [1, 103]. Ці види інтелекту недосяжні для роботів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грамматика любви : [науково-публіцистичне видання] /укладач В. Р. Ільченко; під редакцією В. Р. Ільченко та В. А. Продаєвича. Полтава – Одеса: 2017. 304 с.

2. Державний стандарт базової освіти. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України № 898 від 30.09. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 24.07.2021)

3. Зламанюк Л. М. Орієнтир національної системи освіти – формування професійної компетентності вчителів природничо-наукового навчання. Технології інтеграції змісту освіти : зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф. «Теоретико-методичні засади компетентної моделі змісту освітніх галузей загальноосвітньої школи», 18 квітня 2013 р. Полтава : ПОППО. 2013. Вип. 5. 81-91 с.

4. Хуторской А. В. Методика личностно-ориентированого обучения. М.: «Владос – ПРЕСС», 2005. 383 с.

Онопченко Г. В.,

старший науковий співробітник

Інститут обдарованої дитини

НАПН України

G_Blanka@i.ua

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ШКОЛЯРІВ (МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД)

В статті здійснено аналіз провідного міжнародного досвіду організації науково-дослідницької діяльності школярів. Представлено короткий огляд міжнародних порівняльних досліджень в галузі освіти. Розглянуто зарубіжний досвід тьюторського супроводу та позначені загальні підходи до науково-дослідницької діяльності.

Ключові слова: міжнародні дослідження, науково-дослідницький; діяльність; тьюторській супроводу.

The article analyzes the leading international experience in organizing research activities of schoolchildren. A brief overview of international comparative research in the field of education is presented. The foreign experience of tutoring is considered and the general approaches to research activity are designated.

Keywords: international research, research; activity; tutor support.

Аналіз основних міжнародних порівняльних досліджень якості шкільної освіти, таких як PISA, PIPS, PIRLS, TIMSS, не тільки дозволяють оцінювати систему освіти в конкретній країні, порівнювати з іншими освітою інших країн, не тільки задавати нові вектори у реформованій системі освіти, але й ініціює формування нових міжнародних стандартів та документів, наприклад таких як «Освітня концепція 2030 ОЕСР» (ОЕСР - Організація економічного співробітництва та розвитку). Концепція «пропонує бачення і основоположні принципи для майбутнього систем освіти. Йдеться про направлення дії, а не про універсальний рецепт». Особливу увагу заслуговує організація навчальної діяльності (застосування знань у ситуаціях, наближених до реальних, формування стратегій поведінки в різних контекстах реальному житті і проекти методик оцінки